DOI https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-239-249
УДК 796.1:37.061;37.091.31-059.
ORCID ID https://orcid.org/0000-0001-8360-9943

Ірина Луценко,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ПРЕДМЕТНО – ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРОСТІР РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. *Актуальність теми статті визначається важливістю предметно – ігрового середовища, як найбільш специфічного складника розвивального середовища закладу дошкільної освіти, для розвитку особистості дошкільника. Авторкою обґрунтовується доцільність застосування особистісно орієнтованого підходу до створення умов для діяльності дітей у предметно – ігровому середовищі. Конкретні особистісно орієнтовані підходи розглядаються у статті як спеціальні – цілісні особистісно орієнтовані технології. Мета дослідження – вивчити стан розробленості таких технологій в дошкільній освіті та виділити параметри їх відбору для застосування у межах предметно – ігрового середовища.*

На основі аналізу психологічної і педагогічної літератури виділено такі параметри відбору технологій: 1) Предметна спрямованість технології на структури особистості дошкільника; 2) Структурна завершеність технології, яка дає змогу реалізувати її як формувальний експеримент; 3) Реалізації технології на засадах організації міжособистісної взаємодії педагога з дітьми у супроводі емоційно підтримуючої мовленнєвої комунікації, яка протистоїть жорсткій алгоритмізації педагогічних дій як обов'язкової умови впровадження технології; 4) Гнучкість технології: наявність варіантів індивідуалізованого і рівнів диференційованого застосування; 5) Співвіднесеність змісту технології зі змістом предметно – ігрового середовища: наявним обладнанням, переліком іграшок, матеріалів, їх спрямованістю, видами ігрової діяльності, які в ньому розгортаються. У статті наведено приклади особистісно орієнтованих технологій, які відповідають виділеним параметрам; визначено необхідні трансформації всередині предметно – ігрового середовища, що зумовлені практичною реалізацією особистісно орієнтованих технологій.

Ключові слова: *гра, міжособистісна взаємодія, особистісні якості, особистісно орієнтована технологія, предметно – ігрове середовище.*

© Ірина Луценко, 2021

Вступ. Предметно – ігрове середовище є усталеним, обов'язковим складником розвивального середовища закладу дошкільної освіти. Таке середовище має бути зорієнтоване на задоволення пізнавальної потреби щодо дослідження предметного світу в доступній дітям різноманітності його якостей і властивостей та потреби в грі. До його організації і функціонування традиційно застосовуються спеціальні принципи, розроблені педагогічною наукою для створення розвивального середовища у закладі освіти, а саме: поліфункціональності, трансформації, змістової насиченості, варіативності [14; 16]. На вимогу сьогодення нині виділено ще один принцип – забезпечення універсального дизайну в

сфері освіти [9]. Водночас вироблено і конкретні рекомендації, зокрема до його наповнення відповідними іграшками і матеріалами. Розвивальний ресурс середовища визначається як його заповненням іграшками, навчальними матеріалами і посібниками, ігровим обладнанням, так і їх якістю, безпечністю, педагогічною спрямованістю, змістовими характеристиками, різноманітністю.

Перспективним напрямом проєктування середовища є урахування особливостей взаємодії особистості та середовища, діяльностей, які в ньому розгортаються. Зокрема означений підхід до створення середовища і визначення його функцій реалізований Ю. Мануйловим. Вчений вказує на те, що здійснюючи проєктування середовища слід враховувати такі його можливості, як: що можна робити в середовищі; що можна робити з середовищем; що можна робити завдяки середовищу [13]. Отже, особистість розглядається не як пасивний об'єкт впливу з боку середовища, а як активний суб'єкт, який завдяки власній діяльності взаємодіє з середовищем і перетворює його.

Урахування діяльнісного підходу, як складника особистісного, в процесі проєктування предметно – ігрового середовища є доцільним з огляду на те, що в межах його простору відбувається перебіг провідної діяльності дитини дошкільного віку – гри. Німецькі вчені Г. Хютер і К. Кварх з позиції нейробіології доводять, що в грі діти ненавмисно, неусвідомлено пізнають себе, своє тіло, почуття, розкривають здібності й таланти, тренують особливі навички. Для збереження закладеного потенціалу щодо побудови нейронних зв'язків у мозку, діти, на думку вчених, мають гратися різноманітними способами якомога більше і частіше в скількимога різноманітному середовищі [20].

Значний потенціал гри для особистісного розвитку дитини визначає важливість застосування особистісного підходу до створення умов для діяльності дітей у предметно – ігровому середовищі та практичного використання у його просторі особистісно орієнтованих технологій. Зокрема, виділимо концептуальне розуміння ініціативи граючих як особистісного прояву, на якому наголошує Т. Піроженко [17], і яке нині стверджено у Базовому компоненті дошкільної освіти, де ігрова компетентність подана як здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи [4].

До вивчення проблеми створення і функціонування предметно – ігрового середовища у вимірі особистісного підходу нас підводить й те, що спільна ігрова діяльність є найвищим за складністю рівнем міжособистісної взаємодії між дітьми. У такій взаємодії знаходять свій

вияв як ігрові, так і реальні взаємини, для яких важливо досягати взаєморозуміння: виробляти спільне бачення завдань і конкретної ситуації, досягати згоди в цілях і намірах, узгоджувати свої дії. Специфіка міжособистісної та ігрової взаємодії у просторі предметно – ігрового середовища також виявляється у тому, що її учасники постійно знаходяться у просторовій близькості, яка має як свої переваги: можливість бачити, чути, торкатися одне одного, легко здійснювати зворотний зв'язок, так і викликати певні труднощі. Тому правильно задані обставини просторової організації предметно – ігрового середовища – комплексу просторових умов і способів їх організації та використання сприятимуть позитивному перебігу спільної діяльності різних за чисельністю груп дітей, а, отже, їхній різноаспектній взаємодії.

Теоретико-технологічні засади особистісно орієнтованого підходу та сутність особистісно орієнтованих виховних технологій глибоко розкрита у роботах І. Беха [6; 7]. Вчений визначає такі технології як своєрідні проєкти і щодо виховних цілей, і щодо педагогічних способів їх досягнення [6, с. 175], та наголошує на тому, що особистісний момент утворює центр особистісно розвивальних технологій [6, с. 179].

Мета та завдання. Мета статті – вивчити стан розробленості у дошкільній педагогіці особистісно орієнтованих технологій, виділити параметри їх відбору для застосування у межах предметно – ігрового середовища; визначити необхідні трансформації всередині середовища, що зумовлені практичною реалізацією особистісно орієнтованих технологій.

Методи дослідження. Провідні методи проведеного дослідження: аналіз психологічної і педагогічної літератури з метою виявлення представленості в ній досліджень з проблеми проєктування предметно – ігрового середовища та стратегій реалізації особистісно орієнтованого підходу; систематичний пошук і відбір досліджень, в яких особистісно орієнтований підхід реалізований як цілісна особистісно орієнтована технологія. Методика дослідження включає: виділення параметрів відбору особистісно орієнтованих технологій на основі опосередкованого умовиводу, моделювання змін, необхідних для реалізації особистісно орієнтованих технологій у просторі предметно – ігрового середовища, формулювання висновків.

Результати дослідження. Фундаментальним підґрунтям особистісно орієнтованого підходу є положення особистісного підходу, в якому синтезовано положення індивідуально-психологічного, соціально-психологічного, вікового, діяльнісного, системно-психологічного

підходів. Як певний напрям у науці, особистісний підхід має відповідні етапи становлення. Зокрема, В. Рибалка в розвитку особистісного підходу виділяє особистісно доцентровану та особистісно відцентровану тенденції. Особистісно доцентрована тенденція, на думку вченого, виявляється в концентрації підходів-складників при визначенні глибинної системно-психологічної сутності особистості. Особистісно відцентрована – представлена різними видами особистісно орієнтованих підходів, що зорієнтовані на окремі особистісні якості в контексті цілісної особистості [19, с. 79].

Розвиваючи теорію особистісно орієнтованого виховного процесу, І. Бех наголошує на тому, що «лише особистісно орієнтованому вихованню під силу досягнення особистісно розвивальної мети, бо воно спрямоване на усвідомлення вихованцем себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження» [6, с. 37]. Проведений аналіз визначених вченим характеристик особистісно орієнтованого виховання дає змогу виділити його ключові поняття і вектори, а саме: «утвердження людини як найвищої цінності», «усвідомлення вихованцем себе як особистості», «поважливе, доброчинне ставлення до дитини», «право на свободу вибору ціннісної позиції», «врахування гідності і права бути особистістю», «залучення всіх компонентів структури особистості (свідомості, емоцій, волі)», «моделювання ситуацій вільної, творчої співпраці», «можливість самостійно приймати рішення і поводитися згідно них» [6, с. 37–42]. Виділені аспекти особистісно орієнтованого формуючого експерименту дають змогу схарактеризувати його через ставлення педагога до вихованця й акцентують увагу на формуванні таких особистісних якостей, як: самосвідомість, гідність, самостійність, відповідальність, свобода особистості.

Реалізація означеного трактування особистісно орієнтованого підходу закладена у Базовому компоненті дошкільної освіти у його першій [10] втілена у наступних редакціях Державного стандарту дошкільної освіти [3; 4]. Так, у редакції Базового компонента дошкільної освіти 2012 р. [3] визначено, які базові якості особистості мають бути сформовані в дитини на кінець дошкільного періоду життя, а саме: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка [3]. У Державному стандарті редакції 2021 р. [4] визначено основні особистісні якості, а саме: самостійність, відповідальність, працелюбність, лідерство, людяність, спостережливість, справедливість, ініціативність, активність, креативність. Така особистісна якість як лідерство введена у перелік базових особистісних якостей дошкільника вперше. У зв’язку з цим наведемо результати дослідження М. Ставанс,

Г. Дізендрук, у ході якого з'ясовано, що в уявленнях дітей про лідерів ця особистісна якість пов'язана з відповідальністю [21].

Проведене дослідження дає змогу виділити параметри відбору технологій як особистісно орієнтованих для їх застосування у просторі предметно – ігрового середовища, а саме:

1. Предметна спрямованість технології на структури особистості дошкільника (світогляд, спрямованість, базові якості особистості, соціально-моральні риси, самосвідомість, емоційно-вольова сфера, потребнісно-мотиваційна сфера, особистісний досвід, компетентності, сфера спілкування з дорослими і однолітками).

2. Структурна завершеність технології, яка дає змогу реалізувати її як формувальний експеримент.

3. Передбачення реалізації технології на засадах організації міжособистісної взаємодії педагога з дітьми у супроводі емоційно підтримуючої мовленнєвої комунікації, яка протистоїть суворій алгоритмізації педагогічних дій як обов'язкової умови впровадження технології.

4. Гнучкість технології: наявність варіантів індивідуалізованого і рівнів диференційованого застосування.

5. Співвіднесеність змісту технології зі змістом предметно – ігрового середовища: наявним обладнанням, переліком іграшок, матеріалів, їх спрямованістю, видами ігрової діяльності, які в ньому розгортаються.

У створеній нами сукупності параметрів, які характеризують технологію як особистісно орієнтовану, інтегровано: наукові уявлення про структуру особистості – 1 параметр; вимоги до структури педагогічної технології – 2 параметр; стратегії, форми, методи, способи реалізації особистісно орієнтовано підходу – 3, 4 параметри; позицію визнання необхідності досягати необхідного співвіднесення технології зі специфікою предметно – ігрового середовища – 5 параметр. Підкреслимо, що другому параметру найбільшою мірою відповідають технології, які пройшли експериментальну апробацію в освітньому процесі закладу дошкільної освіти в рамках наукового експерименту [1; 2; 8; 18] та ін. Однак, важливо зауважити, що лише розроблену з дотриманням структурної цілісності технологію можна кваліфікувати як повноцінну педагогічну технологію, яку можна реалізувати як формувальний експеримент. Виключенням є 3-ій параметр: технології, які не включають опис взаємодії і спілкування педагога з дітьми в процесі її впровадження, можуть

бути доповнені технологією особистісно розвивального професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми [11].

Реалізація особистісно орієнтованих технологій у предметно – ігровому середовищі потребує проведення у ньому певних змін й дотримання відповідних правил. Виділимо найголовніші.

1. Розташовувати предметно – ігрове середовище у кращих просторових умовах, раціонально використовуючи його простір для безпосередньої ігрової взаємодії, зручного розміщення в ньому різних за чисельністю груп граючих дітей.

2. Забезпечувати мобільність осередків у межах середовища, можливості для їх швидкої трансформації під впливом дітей: з їхньої ініціативи; за активної участі дітей; шляхом самостійних перетворювальних дій.

3. Запроваджувати у предметно – ігровому середовищі діапазон свобод, виборів, а також діапазон відповідальності дітей.

4. Втримувати баланс між ігровою діяльністю, яка виникає з ініціативи дітей та ініціативи педагога, спонтанною активністю дітей та професійним діями, спрямованими на змістове збагачення ігор, розширення світоглядних уявлень, підвищення рівня рольової і міжособистісної взаємодії.

5. Забезпечувати наповнення іграшковими наборами, матеріалами, посібниками, використання яких передбачає одночасні дії підгрупи дітей з метою актуалізації навичок міжособистісної взаємодії.

6. Передбачувати необхідний ресурс іграшок і матеріалів для одноосібних ігор і занять, а також усамітнені місця для них.

7. На основі вивчення ігрових уподобань і виборів створити індивідуальні переліки іграшок і матеріалів, з якими найчастіше взаємодіють діти. З метою ампліфікації розвитку передбачувати індивідуальні альтернативні пропозиції для дітей.

8. Враховувати склад вікової групи за статтю, передбачувати наявність необхідної кількості іграшок і наборів матеріалів, які обирають переважно хлопчики, переважно дівчатка й тих, які обирають й ймовірно одночасно і хлопчики, і дівчатка.

Обговорення. Стрижнем гуманістично-інноваційного типу освітньої парадигми є особистісно орієнтований підхід. Дослідники особистісно-орієнтованого підходу вказують на те, що практично він втілюється через стратегії: суб’єкт-суб’єктної взаємодії і спілкування; врахування вікових і індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей;

розкриття і реалізацію особистісного потенціалу; розвиток особистісних якостей. Виділено такі напрями тлумачення особистісно-орієнтованого підходу, як: етико-гуманістичний принцип спілкування педагога і вихованця; синтез напрямів педагогічної діяльності навколо її головної мети – особистості; свобода особистості в освітньому процесі; надання пріоритету індивідуальності в освіті; розвиток і саморозвиток особистісних властивостей індивіда [12].

З опертям на дослідження В. Рибалки [19, с. 79], вважаємо, що особистісно орієнтовані підходи множинні. З огляду на структуру педагогічної технології, до якої входять: концептуальні основи, змістова і процесуальна – технологічна частина, організація навчального або виховного процесу, методи і форми роботи педагога; діагностика навчального або виховного процесу [5; 15], та становлення особистісного підходу як певної сукупності концептуальних і методичних засобів [19, с. 82], конкретні особистісно орієнтовані підходи ми розглядаємо як спеціальні – цілісні особистісно орієнтовані технології.

Означений підхід відстежуємо і в дошкільній освіті. Так, на думку О. Рейпольської, реалізація особистісно орієнтованого підходу спирається на віднаходження позитивних якостей і здібностей кожної дитини, психолого-педагогічну діагностику її розвитку; урахування індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку [18]. Водночас розробникам технологій для дошкільної освіти необхідно враховувати те, що формувальний експеримент є умовою інноваційної виховної технології, яку визначив І. Бех [7, с. 35].

Враховуючи вищевикладене для відбору розроблених в дошкільній педагогіці особистісно орієнтованих технологій з метою їх застосування у просторі предметно – ігрового середовища нами виділено сукупність якісних параметрів. Сутність їх одночасного застосування полягає у тому, що стратегії реалізації особистісно орієнтованого підходу не розглядаються окремо одна від одної. Найсуттєвіші з них окреслено як сукупність обов'язкових принципів, які поєднуються і застосовуються у межах конкретної технології. Обов'язковим параметром є співвіднесеність технології з особливостями простору предметно – ігрового середовища.

Вважаємо, що за означеного підходу ідеї вчених, які досліджують педагогічну технологію, її структурні компоненти, особливості втілення особистісно орієнтованого підходу, знайшли свій подальший розвиток.

Для того, щоб предметно-ігрове середовище стало простором реалізації особистісно орієнтованих технологій також важливо застосовувати суб'єкт-середовищний підхід, згідно з

яким середовище розглядається і як засіб й чинник розвитку, а також продукт активності суб'єктів освітнього процесу.

Висновки. Предметно – ігрове середовище є одним з найбільш специфічних складників розвивального середовища закладу дошкільної освіти. Воно найбільшою мірою враховує і відображає вікові особливості дитини-дошкільника: її картину світу, потреби, інтереси, провідну діяльність. Водночас діяльність дитини у предметно – ігровому середовищі яскраво виражає її індивідуальність, демонструє рівень актуального особистісного розвитку, стійкість або ситуативність ігрових пріоритетів, переваг у виборі партнерів для гри та спілкування.

Під особистісно орієнтованою розуміємо педагогічну технологію, технологічним об'єктом якої є процес, спрямований на певний складник чи вимір психологічної структури особистості у формі якості, риси, діяльності, здібностей, способів спілкування, самовираження, самоставлення. Таке визначення технології передбачає її реалізацію як формувального впливу, що висуває вимоги до структурної завершеності, методичної розробленості технології з урахуванням всіх компонентів педагогічної дії. Водночас особистісно орієнтована технологія не є алгоритмом неухильних дій педагога, а формою суб'єкт-суб'єктної взаємодії з дитиною.

У предметно – ігровому середовищі створено найкращі умови для реалізації особистісно орієнтованих технологій завдяки спільній для них спрямованості на забезпечення розвитку особистості дитини-дошкільника. Водночас для оптимального застосування особистісно орієнтованої технології у середовищі мають бути здійснені певні трансформації. Воно має бути гнучким, мобільним, легко піддаватись змінам від часткового оновлення до суттєвих трансформацій і проєктування в його фізичному просторі принципово нового, варіативного середовища. Врегулювати зустрічні узгоджувальні дії, що уможливлюють застосування особистісно орієнтованих технологій в предметно – ігровому середовищі покликані такі принципи, як: універсальності, гендерної змістової різноманітності, індивідуалізації і диференціації; варіативності; трансформації і мобільності; свободи і відповідальності, самостійності, ініціативності та активності.

Список використаних джерел

1. Агіляр Туклер В. В. Виховання ініціативності дітей старшого дошкільного віку в сюжетно-рольовій грі: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.0008. Київ, 2020. 23 с.

2. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності: автореф. дис. … канд. пед. наук. : 13.00.08. Одеса, 2016. 20 с.

3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). / Богуш А. М. та ін. ; науковий керівник А. М. Богуш. К, 2012. 26 с.

4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція від 12.01.2021. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.07 2017).

5. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологи. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.

6. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 278 с.

7. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.

8. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ / Г. Бєлєнька та ін. ; за заг. ред. Н. Гавриш Харків: Мадрид, 2015. 220 с.

9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 01.07 2017).

10. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посібник / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

11. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. 2-ге вид., перероб і доповн. Київ: Світич, 2013. 208 с.

12. Лозова В. І. Наукові підходи до педагогічних досліджень: колективна монографія / за заг. ред. Харків: Вид-во Віровець А. П. «Апостраф», 2012. 348 с.

13. Мануйлов Ю.С. Средовой подход в воспитании. Москва; Нижний Новгород: Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы. 2002. 157 с.

14. Новоселова С. Л. Развивающая предметная среда: методические рекомендации по проектированию вариативных дизайн-проектов развивающей предметной среды в детских садах и учебно-воспитательных комплексах. Москва: Центр инноваций в педагогике, 1995. 64 с.

15. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе активизации, интенсификации и эффективного управления УПВ. Москва: НИИ школьных технологий, 2005. 288 с.

16. Петровский В. А., Кларина Л. М., Смывина Л. А., Стрелкова Л. П. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении. Москва: Научно-методическое объединение «Творческая педагогика» «Новая школа». 1993. 102 с.

17. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза. 2016. 88 с.

18. Рейпольська О. Д. Теоретико-методичні засади формування у дошкільників ціннісного само ставлення: автореф. дис. … доктора пед. наук. Київ, 2021. 40 с.

19. Рибалка В. Методологічні проблеми наукової психології: монографія. Київ: ІПООД НАПН України. 2017. 144 с.

20. Hüther G., Quarch C. Rettet das Spiel! Weil Leben mehr als Funktionieren. ist München: Hanser Verlag, 2016. 224 s. Hüther G., Quarch C. Save the game! Because life is more than functioning. Munich: Hanser Verlag, 2016. 224 p.

21. Stavans M., Diesendruc G. Children Hold Leaders Primarily Responsible, Not Entitled.Child Developmet, 2021. 92(1). P. 308-323. DOI: https://doi.org/10.1111/cdev.13420 URL: https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cdev.13420

References

1. Ahiliar Tukler, V. V. (2020). *Vykhovannia initsiatyvnosti ditei starshoho doshkilnoho viku v siuzhetno-rolovii hri* [Education of initiative of children of senior preschool age in a plot-role game] (Dissertation Abstract, Kyiv).

2. Aizenbart, M. M. (2016). *Formuvannia sotsialno-komunikatyvnoi kompetentsii ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi ihrovoi diialnosti* [Formation of social and communicative competence of children of senior preschool age in the process of game activity] (Dissertation Abstract, Odesa).

3. Bohush, A.M. (Ed.). (2012). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia)* [Basic component of preschool education (new edition)]. Kyiv.

4. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) nova redaktsiia* [Basic component of preschool education (State standard of preschool education) new edition]. 12.01.2021. № 33. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

5. Bespalko, V. P. (1989). *Slagaemye pedagogicheskoi tekhnologii* [The components of pedagogical technology]. Moscow: Pedagogika.

6. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Kn.1. Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady* [Education of personality. Book 1. Persona-oriented approach: Theoretical and technological principles]. Kyiv: Lybid.

7. Bekh, I. D. (2003). Vykhovannia osobystosti. Kn.2. Osobystisno oriientovanyi pidkhid: naukovo-praktychni *zasady* [Education of personality. Book 2. Persona-oriented approach: Scientific and practical principles]. Kyiv: Lybid.

8. Havrysh, N. (Ed.). (2015). *Vykhovuiemo bazovi yakosti osobystosti starshoho doshkilnyka v umovakh DNZ* [Educate the basic personality traits of a senior preschooler in a institution of preschool education]. Kharkiv: Madryd.

9. *Pro osvitu: Zakon Ukrainy* [On education: Law of Ukraine]. 05.09.2017 № 2145-VIII. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

10. Kononko, O. L. (Ed.). (2003). *Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini* [Commentary on the Basic component of preschool education in Ukraine]. Kyiv: Red. zhurn. «Doshkilne vykhovannia».

11. Lutsenko, I. O. (2013). *Dytyna i doroslyi: vchymosia spilkuvatys. Hotuiemosia do movlennievoho spilkuvannia z doshkilnykamy* [Child and adult: learning to communicate. We are preparing for speech communication with preschoolers] (2nd ed.). Kyiv: Svitych.

12. Lozova, V. I. (2012). *Naukovi pidkhody do pedahohichnykh doslidzhen* [Scientific approaches to pedagogical research]. Kharkiv: Vyd-vo Virovets A. P. «Apostraf».

13. Manuilov, Yu. S. (2002). *Sredovoi podkhod v vospitaniiu* [Environmental approach in education]. Moscow; Nizhny Novgorod: Izd-vo Volgo-Viatskoi akademii gosudarstvennoi sluzhby.

14. Novoselova, S. L. (1995). *Razvivaiushchaia predmetnaia sreda: metodicheskie rekomendatsii po proektirovaniiu variativnykh dizain-proektov razvivaiushchei predmetnoi sredy v detskikh sadakh i uchebno-vospitatelnykh kompleksakh* [Developing subject environment: guidelines for the design of variable design projects of the developing subject environment in kindergartens and educational complexes]. Moscow: Tsentr innovatsii v pedagogike.

15. Selevko, G. K. (2005). *Pedagogicheskie tekhnologii na osnove aktivizatsii, intensifikatsii i effekivnogo upravleniia UPV* [Pedagogical technologies based on the activation, intensification and effective management of UPV]. Moscow: NII shkolnykh tekhnologii.

16. Petrovskii, V. A., Klarina, L. M., Smyvina, L. A., & Strelkova L. P. (1993). *Postroenie razvivaiushchei sredy v doshkolnom uchrezhdenii* [Creating a developmental environment in a preschool institution]. Moscow: Nauchno-metodicheskoe obedinenie «Tvorcheskaia pedagogika» «Novaia shkola».

17. Pirozhenko, T. O. (2016). *Ihrova diialnist doshkilnyka: molodshyi doshkilnyi vik* [Play activity of the preschooler: Junior preschool age]. Kyiv: Heneza.

18. Reipolska, O. D. (2021). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia u doshkilnykiv tsinnisnoho*

samo stavlennia [Theoretical and methodological principles of formation of preschool values of self-attitude]. (Dissertation Abstract, Kyiv).

19. Rybalka, V. (2017). *Metodolohichni problemy naukovoi psykholohii* [Methodological problems of scientific psychology]. Kyiv: IPOOD NAPN Ukrainy.

20. Hüther, G., & Quarch, C. (2016). *Rettet das Spiel! Weil Leben mehr als Funktionieren* [Save the game! Because life is more than functioning]. Munich: Hanser Verlag.

21. Stavans M., Diesendruc G. (2021). Children hold leaders primarily responsible, not entitled. *Child Developmet, 92*(1), 308-323. https://doi.org/10.1111/cdev.13420

Iryna Lutsenko,
Doctor of Sciences in Education, Professor,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv

SUBJECT-GAME ENVIRONMENT AS A SPACE OF IMPLEMENTATION OF PERSON-ORIENTED TECHNOLOGIES

Abstract. *The relevance of the topic of the article is determined by the importance of the subject-game environment as the most specific component of the developmental environment of preschool education for the development of the preschooler's personality. The author substantiates the expediency of applying a person-oriented approach to creating conditions for children in the subject-game environment. Specific person-oriented approaches are considered as special holistic person-oriented technologies.*

The purpose of the study is to study the state of development of such technologies in preschool education and to highlight the parameters of their selection for using within the subject-game environment.

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the following parameters of technology selection are identified: 1) Subject orientation of technology on the preschooler' personality structure; 2) Structural completeness of technology that allows to implement it as a formative experiment; 3) Implementation of technology on the basis of organization of interpersonal interaction between teacher and children accompanied by emotionally supportive speech communication, which opposes the rigid algorithmization of pedagogical actions as a prerequisite for the introduction of technology; 4) Flexibility of technology: the availability of options for individualized and levels of differentiated application; 5) Correlation of the content of technology with the content of the subject-game environment: the available equipment, the list of toys, materials, their orientation, the types of game activities that unfold in it. The article presents examples of person-oriented technologies that meet the selected parameters; the necessary transformations within the subject-game environment which are caused by practical realization of person-oriented technologies are defined.

Key words: *game, interpersonal interaction, personal qualities, person-oriented technology, subject-game environment.*

Стаття надійшла до редакції 29.07.2021.
Стаття прийнята до публікації 06.09.2021.